

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
Розділ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДИСЦИПЛІНИ	7
1.1. Предмет і завдання дисципліни	7
1.2. Культура як предмет культурології	9
1.3. Основні концепції культурології	13
Розділ 2. КУЛЬТУРА НА РАННІХ ЕТАПАХ РОЗВИТКУ	19
2.1. Культура первісного суспільства як історичний тип	19
2.2. Світосприйняття первісної людини	25
Розділ 3. КУЛЬТУРА НАРОДІВ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ	32
3.1. Культура Стародавнього Сходу	32
3.2. Культура Месопотамії, її основні досягнення	33
3.3. Культура Стародавнього Єгипту	34
3.4. Стародавня культура Індії	35
3.5. Культура Давнього Ізраїлю	36
3.6. Культура Стародавнього Китаю	37
Розділ 4. АНТИЧНА КУЛЬТУРА	39
4.1. Культура античного світу, її характерні риси й особливості	39
4.2. Давньогрецька культура	41
4.3. Елліністична культура	48
4.4. Давньоримська культура (VIII ст. до н. е. — V ст. н. е.)	51
<i>Список рекомендованої літератури до I—IV розділів</i>	58
Розділ 5. КУЛЬТУРА В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	59
5.1. Загальна характеристика культури Середньовіччя	59
5.2. Культура Візантії	60
5.2.1. Освіта та наукові знання	61
5.2.2. Література	63
5.2.3. Архітектура	63
5.2.4. Образотворче мистецтво	67
5.2.5. Музика	67
5.3. Середньовічна культура Західної Європи (V—XV ст.)	69
5.3.1. Каролінзьке відродження (VIII—IX ст.)	70
5.3.2. Світогляд. Теологія та філософія	71
5.3.3. Освіта. Школи та університети	73
5.3.4. Наукові знання	74

5.3.5. Лицарська культура	75
5.3.6. Міська культура	76
5.3.7. Образотворче мистецтво	77
5.3.8. Музика	81
5.4. Культура Київської Русі	82
5.4.1. Писемність і освіта	83
5.4.2. Наукові знання	84
5.4.3. Література	85
5.4.4. Музика і театр	87
5.4.5. Архітектура	87
5.4.6. Образотворче мистецтво	90
Список рекомендованої літератури до V розділу	94

Розділ 6. КУЛЬТУРА ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ І РЕФОРМАЦІЇ 96

6.1. Визначення і хронологічні межі епохи Відродження й Реформації	96
6.1.1. Світоглядні основи доби Відродження. Ренесансний гуманізм, його еволюція й характерні ознаки	97
6.2. Соціально-економічні й духовні перетворення в Європі XIV—XVI ст.	98
6.2.1. Християнський антропоцентризм	101
6.3. Італійське Відродження	102
6.3.1. Періодизація італійського Відродження	103
6.3.2. Місто Флоренція — «Афіни італійського Відродження»	104
6.3.3. Гуманізм італійського Відродження	105
6.3.4. Флорентійський неоплатонізм	107
6.3.5. Антична й середньовічна спадщина в культурі італійського Відродження	108
6.3.6. Філософія італійського Відродження	110
6.4. Архітектура італійського Відродження	112
6.4.1. Образотворче мистецтво італійського Відродження	114
6.5. Північне Відродження	139
6.5.1. Визначення терміну «Північне Відродження»	139
6.5.2. Гуманізм Північного Відродження	139
6.5.3. Відродження у Нідерландах	143
6.5.4. Відродження у Німеччині	148
6.5.5. Відродження у Франції	152
6.5.6. Відродження в Англії	155
6.6. Українське культурне піднесення (кінець XV — перша половина XVII ст.)	156
6.6.1. Освіта і культура	157
6.6.2. Братства та їх роль у національному й культурному піднесенні України	161
6.6.3. Архітектура та образотворче мистецтво	162
6.6.4. Література і книгодрукування	165
6.7. Реформація та контрреформація. Передумови становлення та розвитку протестантської культури	168
6.7.1. Передумови й початок реформаційного руху. Мартін Лютер	168
6.7.2. Основні соціальні, політичні й релігійні ідеї реформаційного руху	168
6.7.3. Контрреформація. Виникнення ордену єзуїтів	170
Список рекомендованої літератури до VI розділу	172

Розділ 7. КУЛЬТУРА ЕПОХИ АБСОЛЮТИЗМУ ТА ПРОСВІТНИЦТВА 174

7.1. Соціально-економічні зміни у Західній Європі XVII—XVIII ст.	174
7.2. Стиль бароко в європейському мистецтві	177
7.3. Витоки та основні засади Просвітництва	190

7.4. Стильові і жанрові особливості мистецтва XVIII ст.	196
7.5. Українська культура в XVII—XVIII ст.	209
<i>Список рекомендованої літератури до VII розділу</i>	232

Розділ 8. КУЛЬТУРА В ЕПОХУ ПРОМИСЛОВОГО ПЕРЕВОРОТУ ТА СОЦІАЛЬНИХ ЗРУШЕНЬ 234

8.1. Загальна характеристика розвитку країн Європи та Північної Америки у другий період нової історії.	234
8.1.1. Матеріальна цивілізація у країнах Європи та Північної Америки XIX ст.	234
8.1.2. Розвиток науки й техніки	235
8.1.3. Соціальні й політичні системи другого періоду Нового часу	237
8.1.4. Картина світу у другий період Нової історії	239
8.1.5. Світоглядні засади європейської культури XIX ст.	240
8.1.6. Універсалізм культурного процесу.	242
8.2. Неокласицизм — рушійна стильова форма художнього розвитку європейського мистецтва кінця XVIII — початку XIX ст.	247
8.2.1. Англія	249
8.2.2. Скандинавські країни.	251
8.2.3. Росія	251
8.2.4. Україна	252
8.3. Романтизм як одна з основних естетичних і світоглядних моделей XIX ст.	253
8.3.1. Основні принципи романтизму як ідейно-художнього напрямку	253
8.3.2. Романтизм як художня течія в літературі та мистецтві	256
8.4. Реалізм — історично-конкретна форма художньої свідомості	275
8.4.1. Основні принципи реалістичного методу	277
8.4.2. Втілення реалістичного методу в літературі й образотворчому мистецтві	277
8.5. Імпресіонізм та його сутність.	294
8.5.1. Імпресіонізм — визначне явище у живописі та скульптурі	294
8.5.2. Імпресіонізм у музиці.	296
8.5.3. Імпресіонізм і символізм у літературі	296
8.5.4. Постімпресіонізм	300
<i>Список рекомендованої літератури до VIII розділу</i>	303

Розділ 9. КУЛЬТУРА XX — ПОЧАТКУ XXI СТ. 304

9.1. Основні тенденції розвитку культури в XX ст.	304
9.2. Особливості культурного розвитку України в XX ст.	320
<i>Список рекомендованої літератури до IX розділу</i>	340

Словник термінів 341

Тести для визначення рівня знань студентів. 358

Варіанти контрольних запитань для визначення рівня знань студентів. 374

Тематика індивідуальних завдань для самостійної роботи студентів. 387

Список ілюстрацій. 388

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник для вивчення дисципліни «Культурологія» підготовлено на допомогу студентам-бакалаврам вищих навчальних закладів освіти III та IV рівнів акредитації. Він містить теоретичні матеріали, контрольні запитання до кожної теми, обов'язкову й додаткову літературу, а також включає тестовий контроль.

Пристаючи до вивчення культурології, студент передусім повинен усвідомити, що ця наука народилася на перехресті філософії, історії, психології, мовознавства, релігієзнавства й соціології. Її джерелами виступають окремі науки про культуру, у межах яких досліджуються конкретні явища духовної культури людства. Вивчення культурології передбачає раціональне засвоєння інтегральної культури народів світу, розкриття їх багатства через призму національної культури як домінуючої складової, усвідомлення того, що тільки діалог світових культур дає можливість досягнути глибини й особливості власної національної культури.

Вивчення людського суспільства через його культуру надзвичайно актуальне в наш час, оскільки сьогодні стало очевидним, що лише економічні й політичні характеристики не можуть дати повного розуміння соціальних явищ. Культурологічний підхід дає можливість всебічного усвідомлення важливості таких феноменів суспільної свідомості, як мистецтво, література, релігія, філософія тощо. Аналіз духовних цінностей, що переважають у тому чи іншому суспільстві, допомагає виявити не тільки рівень його розвитку і стан, а й зрозуміти, чому те чи інше суспільство живе так, а не інакше.

Вивчення культури як суспільного явища допоможе пояснити численні процеси духовного й соціального життя. Виявлення комплексу взаємопов'язаних культурних явищ у суспільстві допоможе дати пояснення багатьом культурним явищам у суспільстві, дасть можливість систематизувати, класифікувати та впорядкувати велике різноманіття форм людської діяльності.

Культурологія відкриває цикл гуманітарних дисциплін, що викладаються у вузі. Вона дає уявлення про роль філософії, політології в соціальному житті, знайомить із методикою аналізу різноманітних політичних культур. У даному контексті культурологію можна розглядати як певний напрям у соціальній філософії або політичній теорії.

Особливістю культурології є те, що вивчення суспільства пов'язано із заглибленням у світ його мистецтва, літератури, духовних цінностей. Культурологія дає можливість досягнути як єдиний комплекс живопис, поезію, релігію та інші сфери творчості того чи іншого народу, робить доступним осягнення глибин його естетичних пристрастей та вподобань у конкретний історичний період. Оскільки навчальний посібник призначений передусім для студентів аграрних спеціальностей, його мистецтвознавча орієнтація повинна частково компенсувати нестачу гуманітарних знань, необхідних для формування естетичних поглядів особистості, а також усвідомлення важливості духовних сфер соціального буття. Отже, розділи, що складають цей навчальний посібник, більш-менш повно знайомлять з історією різних культур. Винятком є розділ «Культура на ранніх етапах її розвитку», який дає загальну картину доісторичних стадій становлення будь-якої культури. У той же час певну увагу приділено розгляду пам'яток археологічних культур, що знайдено на території сучасної України, які своїм існуванням і досі продовжують справляти певний вплив на культуру, мистецтво й свідомість людей.

Посібник рекомендовано викладачам та студентам, усім, хто цікавиться проблемами культури.